

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2018 m. birželio 5 d. *

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – SESV 325 straipsnis – Europos Sąjungos finansiniams interesams muitų srityje kenkiantis sukčiavimas ar kita neteisėta veikla – Baudžiamojo persekiojimo veiksmingumas – Baudžiamosios bylos nutraukimas – Protingas terminas – Direktyva 2012/13/ES – Teisė būti informuotam apie pareikštus kaltinimus – Teisė susipažinti su bylos medžiaga – Direktyva 2013/48/ES – Teisė turėti advokatą“

Byloje C-612/15

dėl *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamasis teismas, Bulgarija) 2015 m. lapkričio 11 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2015 m. lapkričio 18 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą baudžiamojoje byloje prieš

Nikolay Kolev,

Milko Hristov,

Stefan Kostadinov

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija)

kurį sudaro pirmininkas K. Lenaerts, pirmininko pavaduotojas A. Tizzano (pranešėjas), kolegijų pirmininkai R. Silva de Lapuerta, M. Ilešič, J. L. da Cruz Vilaça, J. Malenovský ir E. Levits, teisėjai E. Juhász, A. Borg Barthet, J.-C. Bonichot, F. Biltgen, K. Jürimäe, C. Lycourgos, M. Vilaras ir E. Regan,

generalinis advokatas Y. Bot,

posėdžio sekretorius M. Aleksejev, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2016 m. lapkričio 15 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- Bulgarijos vyriausybės, atstovaujamos L. Zaharieva ir E. Petranova,
- Europos Komisijos, atstovaujamos R. Troosters ir V. Soloveytchik,

susipažinęs su 2017 m. balandžio 4 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

* Proceso kalba: bulgarų.

Sprendimą

- 1 Prašymas pateikti prejudicinį sprendimą susijęs su SESV 325 straipsnio, 2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2012/13/ES dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese (OL L 142, 2012, p. 1) ir 2013 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/48/ES dėl teisės turėti advokatą vykstant baudžiamajam procesui ir Europos arešto orderio vykdymo procedūroms ir dėl teisės reikalauti, kad po laisvės atėmimo būtų informuota trečioji šalis, ir teisės susisiekti su trečiaisiais asmenimis ir konsulinėmis įstaigomis laisvės atėmimo metu (OL L 294, 2013, p. 1) išaiškinimu.
- 2 Šis prašymas pateiktas baudžiamojoje byloje, iškeltaje Nikolay Kolev, Milko Hristov ir Stefan Kostadinov, kaltinamiems dėl įvairių nusikalstamų veikų, kurias jie padarė kaip Svilengrado (Bulgarija) muitinės pareigūnai.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

Sprendimas 2007/436/EB, Euratomas

- 3 Pagal 2007 m. birželio 7 d. Tarybos sprendimo 2007/436/EB, Euratomas dėl Europos Bendrijų nuosavų išteklių sistemos (OL L 163, 2007, p. 17), kuris buvo taikomas, kai klostėsi pagrindinės bylos faktinės aplinkybės, 2 straipsnio 1 dalies a punktą Sąjungos nuosavi ištekliai apima bendrojo muitų tarifo muitus.

Reglamentas (EB) Nr. 450/2008 ir Reglamentas (ES) Nr. 952/2013

- 4 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 450/2008, nustatančio Bendrijos muitinės kodeksą (Modernizuotas muitinės kodeksas) (OL L 145, 2008, p. 1), kuris buvo taikomas klostantis pagrindinės bylos faktinėms aplinkybėms, 21 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Kiekviena valstybė narė nustato sankcijas, taikomas už Bendrijos muitų teisės aktų nesilaikymą. Šios sankcijos turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios.“

- 5 2013 m. spalio 30 d. šis reglamentas buvo panaikintas 2013 m. spalio 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 952/2013, kuriuo nustatomas Sąjungos muitinės kodeksas (OL L 269, 2013, p. 1); šio reglamento 42 straipsnio 1 dalis iš esmės pakartoja minėto 21 straipsnio 1 dalį.

Direktyva 2012/13

- 6 Direktyvos 2012/13 10, 14, 27, 28 ir 41 konstatuojamosiose dalyse nustatyta:

„(10) bendros minimalios taisyklės turėtų padidinti pasitikėjimą visų valstybių narių baudžiamojo teisingumo sistemomis, o tai savo ruožtu turėtų sudaryti sąlygas veiksmingesniam teisminiam bendradarbiavimui esant tarpusavio pasitikėjimui. Tokios bendros minimalios taisyklės turėtų būti nustatytos baudžiamajame procese pateikiamos informacijos srityje;

<...>

(14) ši[a] direktyva <...> nustatomi bendri minimalūs standartai, taikytini informacijai apie teises ir kaltinimus, kuri turi būti pateikta asmenims, įtariamams arba kaltinamiems įvykdžius nusikalstamą veiką, kad būtų galima stiprinti valstybių narių tarpusavio pasitikėjimą. Ši direktyva grindžiama Chartijoje, ypač jos <...> 47 ir 48 straipsniuose, nustatytomis teisėmis, remiantis EŽTK <...> [6 straipsniu], [kaip jį išaiškino] Europos Žmogaus Teisių Teismas <...>

<...>

(27) asmeniui, įtariamam arba kaltinamam įvykdžius nusikalstamą veiką, turėtų būti suteikiama visa informacija apie kaltinimus, kuri jam reikalinga pasiruošti gynybai ir kuri užtikrina teisingą teismo procesą;

(28) informacija, kuri suteikiama įtariamajam arba kaltinamajam apie nusikalstamą veiką, kurios įvykdymu jis yra įtariamasis arba kaltinamas, turėtų būti suteikiama nedelsiant ir ne vėliau kaip prieš pirmąją oficialią įtariamojo arba kaltinamojo apklausą policijoje arba kitoje kompetentingoje valdžios institucijoje ir nedarant įtakos vykstančių tyrimų eigai. Su nusikalstama veika susijusių faktų aprašymas, įskaitant, kai tai yra žinoma, nusikalstamos veikos įvykdymo laiką ir vietą, taip pat galimą inkriminuojamos nusikalstamos veikos teisinį kvalifikavimą, turėtų būti suteiktas kuo išsamiau ir susietas su tuo baudžiamojo proceso etapu, kuriuo šis aprašymas teikiamas, kad būtų užtikrintas teisingas bylos nagrinėjimas ir veiksmingai pasinaudota teise į gynybą;

<...>

(41) šia direktyva <...> visų pirma siekiama puoselėti <...> teisę į teisingą bylos nagrinėjimą ir teisę į gynybą. <...>“

7 Šios direktyvos 1 straipsnyje nustatyta:

„Šia direktyva nustatomos taisyklės, susijusios su įtariamųjų ar kaltinamųjų teise į informaciją <...> apie jiems pareikštus kaltinimus. <...>“

8 Minėtos direktyvos 6 straipsnyje „Teisė į informaciją apie kaltinimus“ nustatyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad įtariamiesiems arba kaltinamiesiems būtų pateikta informacija apie nusikalstamą veiką, kurios įvykdymu jie yra įtariamieji arba kaltinami. Ta informacija suteikiama nedelsiant ir yra tiek išsami, kiek tai yra būtina užtikrinti teisingą procesą ir veiksmingą naudojimąsi teise į gynybą.

<...>

3. Valstybės narės užtikrina, kad ne vėliau kaip iki kaltinimų esmės perdavimo teismui būtų suteikta išsami informacija apie kaltinimą, įskaitant nusikalstamos veikos pobūdį ir teisinį kvalifikavimą bei kaltinamųjų dalyvavimo vykdant tą nusikalstamą veiką pobūdį.

4. Valstybės narės užtikrina, kad įtariamieji arba kaltinamieji būtų nedelsiant informuoti apie bet kokius informacijos, pateiktos pagal šį straipsnį, pasikeitimus, kai tai yra būtina užtikrinti teisingą procesą.“

- 9 Tos pačios direktyvos 7 straipsnio „Teisė susipažinti su bylos medžiaga“ 2 ir 3 dalyse numatyta:

„2. Valstybės narės užtikrina, kad įtariamiesiems arba kaltinamiesiems, arba jų advokatui būtų suteikta teisė susipažinti bent su visais kompetentingų valdžios institucijų turimais įtariamuosius arba kaltinamuosius kaltinančiais ar išteisinančiais daiktiniais įrodymais, kad būtų užtikrintas teisingas procesas ir pasirengta gynybai.

3. <...> [G]alimybė susipažinti su 2 dalyje nurodyta medžiaga turi būti suteikta laiku, kad būtų galima veiksmingai pasinaudoti teise į gynybą, ir ji suteikiama ne vėliau kaip iki kaltinimų esmės perdavimo teismui. Jei kompetentingos valdžios institucijos gauna papildomų daiktinių įrodymų, laiku suteikiama teisė susipažinti su ta medžiaga, kad į ją būtų galima atsižvelgti.“

Direktyva 2013/48

- 10 Direktyvos 2013/48 12 konstatuojamojoje dalyje nustatyta:

„šia direktyva nustatomos taisyklės, susijusios su teise į vertimo žodžiu ir raštu paslaugas baudžiamajame procese <...>. Tokiu būdu šia direktyva skatinama taikyti Chartiją, ypač jos <...> 47 ir 48 straipsnius, remiantis EŽTK <...> [6 straipsniu], [kaip ji išaiškino] Europos Žmogaus Teisių Teismas <...>.“

- 11 Šios direktyvos 1 straipsnyje numatyta:

„Šia direktyva nustatomos būtiniausios taisyklės, reglamentuojančios įtariamųjų ir kaltinamųjų baudžiamajame procese <...> [teisę] turėti advokatą <...>.“

- 12 Minėtos direktyvos 3 straipsnio „Teisė turėti advokatą baudžiamajame procese“ 1 dalyje numatyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad įtariamieji ir kaltinamieji turėtų teisę turėti advokatą tokiu laiku ir būdu, kad atitinkami asmenys galėtų praktiškai ir veiksmingai pasinaudoti savo teis[e] į gynybą.“

Bulgarijos teisė

Su teise turėti advokatą susijusios nuostatos

- 13 Pagal susijusias *Nakazatelnо protsesualen kodeks* (Baudžiamojo proceso kodeksas) redakcijos, taikomos pagrindinės bylos faktinėms aplinkybėms (toliau – Baudžiamojo proceso kodeksas), 91 straipsnio 3 dalies ir 92 straipsnio nuostatas, kai du kaltinamieji turi vieną advokatą, teismas turi nušalinti šį advokatą, jei vieno iš šių asmenų gynyba prieštarauja kito asmens gynybai. Pagal suformuotą nacionalinę jurisprudenciją šių asmenų interesai yra priešingi, jei vienas iš jų duoda parodymus, kurie gali būti panaudoti prieš kitą asmenį, o šis nepateikia jokių parodymų.

- 14 Šio kodekso 94 straipsnio 4–6 dalyse reglamentuotas pakaitinio advokato paskyrimas nepriklausomos institucijos iniciatyva.

Su pranešimu apie kaltinimą, tyrimo medžiaga ir kaltinamuoju aktu susijusios nuostatos

- 15 Baudžiamojo proceso kodekso 219 ir 221 straipsniuose numatyta, kad tyrimo įstaiga surašo pranešimą apie kaltinimą, kuriame išdėsto pagrindines nusikalstamos veikos aplinkybes ir pateikia šių aplinkybių teisinį kvalifikavimą. Šis aktas pateikiamas kaltinamajam ir jo advokatui; jie turi su juo susipažinti ir pasirašyti.

- 16 Tyrimo medžiagos pateikimas reglamentuotas Baudžiamojo proceso kodekso 226–230 straipsniuose. Remiantis šiais straipsniais, tyrimo pabaigoje surinkta medžiaga pateikiama gynybos atstovams, jei šie pateikia prašymą, o tada gali būti surašytas kaltinamasis aktas. Tokiu atveju, likus ne mažiau kaip trimis dienoms iki tokio pateikimo, kaltinamajam ir jo advokatui įteikiamas šaukimas, o tada jie per atitinkamą laikotarpį gali susipažinti su aptariama medžiaga. Jeigu jų nerandama nurodytu adresu arba šaukimo dieną jie neatvyksta be pateisinamų priežasčių, pareiga supažindinti juos su medžiaga išnyksta.
- 17 Be kita ko, minėto kodekso 246 straipsnyje numatyta: nusprendęs perduoti bylą teismui prokuroras surašo kaltinamąjį aktą, kuriuo užbaigiama ikiteisminio tyrimo stadija ir pradedama teisminė stadija. Kaltinamajame akte, kuris, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, yra „galutinis patikslintas kaltinimas“, išsamiai išdėstomos faktinės aplinkybės ir pateikiamas jų teisinis kvalifikavimas. Jis pateikiamas teismui, kuris per penkiolika dienų privalo patikrinti, ar buvo padaryta esminių proceso pažeidimų. Jei nebuvo, teismas nustato pirmojo posėdžio datą. Kaltinamasis ir jo advokatas gauna kaltinamojo akto kopiją ir šaukimą atvykti į posėdį. Tada jie turi septynių dienų terminą, kuris gali būti pratęstas, kad jie pasiruoštų gynybai.

Su esminiais proceso pažeidimais susijusios nuostatos ir jurisprudencija

- 18 Baudžiamojo proceso kodekso 348 straipsnio 3 dalies 1 punkte nurodyta, kad proceso pažeidimas yra „esminis“, kai dėl jo iš esmės pažeidžiama įstatymu nustatyta procesinė teisė. Pagal *Varhoven kasatsionen sad* (Aukščiausiasis kasacinis teismas, Bulgarija) jurisprudenciją tokiais pažeidimais laikomi, be kita ko, pranešimo apie kaltinimą, tyrimo medžiagos ar kaltinamojo akto nesurašymas arba nepateikimas, taip pat prieštaravimų tokiam kaltinamajame akte buvimas. Aktas su trūkumais turi būti pakeistas nauju aktu; pažymėtina, kad teismas pats negali pašalinti prokuroro padarytų esminių proceso pažeidimų, o turi tuo tikslu grąžinti bylą prokurorui.

Su baudžiamosios bylos nutraukimu susijusios nuostatos

- 19 Klostantis pagrindinės bylos aplinkybėms, baudžiamosios bylos nutraukimas buvo apibrėžtas, be kita ko, Baudžiamojo proceso kodekso 368 ir 369 straipsniuose, kuriais buvo siekiama, kaip teigia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, pagreitinoti ikiteisminio tyrimo stadiją.
- 20 Pagal šio kodekso 368 straipsnį, jei ikiteisminio tyrimo stadija neužbaigiama per dvejus metus nuo kaltinimų dėl sunkaus nusikaltimo padarymo pateikimo, kaltinamasis gali teismo prašyti taikyti minėto kodekso 369 straipsnyje numatytą procedūrą, pagal kurią byla perduodama teismui, o to nepadarius, baudžiamasis procesas nutraukiamas.
- 21 Pagal minėtą 369 straipsnį teismas, konstatavęs, kad suėjo toks dvejų metų terminas, turi grąžinti bylą prokurorui, kad šis per tris mėnesius užbaigtų tyrimą ir ikiteisminio tyrimo stadiją, nutraukdamas persekiojimą arba perduodamas bylą teismui. Jei prokuroras pasirenka antrąjį kelią, jis turi papildomai penkiolika dienų kaltinamajam aktui surašyti ir pateikti teismui. Jei prokuroras ir toliau nepaiso šių naujų terminų, teismas turi išsireikalauti bylos medžiagą ir nutraukti baudžiamąją bylą. Tačiau jeigu prokuroras užbaigia ikiteisminio tyrimo stadiją ir per nustatytą terminą pateikia teismui kaltinamąjį aktą, šis patikrina procedūros teisingumą ir įsitikina, kad nėra esminių proceso pažeidimų. Jei teismas mano, kad tokių pažeidimų yra, jis dar kartą grąžina bylą prokurorui ir nustato jam papildomą vieno mėnesio terminą pažeidimams ištaisyti. Jei prokuroras nepaiso šio termino, neištaiso minėtų pažeidimų arba padaro naujų, teismas nutraukia baudžiamąją bylą.
- 22 Jei visos šios sąlygos tenkinamos, kaltinamasis turi teisę į tokį nutraukimą, o teismas privalo bylą nutraukti; jis neturi teisės pats ištaisyti nustatytų esminių proceso pažeidimų arba nagrinėti bylą iš esmės. Nusprendus nutraukti baudžiamąją bylą, užbaigiamas bet koks baudžiamasis persekiojimas, todėl aptariamo asmens nebegalima traukti baudžiamojon atsakomybėn. Išskyrus tam tikrus išimtinius atvejus, dėl tokio sprendimo negalima teikti skundo.

- 23 2017 m. rugpjūčio 25 d. elektroniniu laišku prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismui pranešė apie baudžiamojo proceso kodekso 368 ir 369 straipsnių pakeitimą ir šio kodekso papildymą nauju 368 bis straipsniu. Pagal šias pakeistas nuostatas teismas nebėgali nutraukti baudžiamojo proceso, tik gali nuspręsti jį pagreitinoti. Vis dėlto, kaip teigia tas teismas, šie pakeitimai netaikomi pagrindinei bylai *ratione temporis*.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 24 Aštuoni Svilengrado muitinės pareigūnai D. Dimitrov, P. Drenski, N. Kolev, M. Hristov, S. Kostadinov, N. Kurdov, N. Trifonov ir G. Zlatanov kaltinami tuo, kad nuo 2011 m. balandžio 1 d. iki 2012 m. gegužės 2 d. dalyvavo nusikalstamo susivienijimo veikloje, konkrečiai – iš Turkijos ir Bulgarijos sieną kertančių krovinių ir lengvųjų automobilių vairuotojų reikalavo kyšių už tai, kad nebūtų atliekamas muitinės patikrinimas, o apie nustatytus pažeidimus nebūtų pažymėta dokumentuose. S. Kostadinov ir N. Kurdov taip pat kaltinami tuo, kad nuslėpė taip surinktus kyšius, o P. Drenski, M. Hristov ir N. Trifonov – dėl korupcijos. Pagal *Nakazatelen kodeks* (Baudžiamasis kodeksas) 215, 301 ir 321 straipsnius šie veiksmai laikomi nusikalstama veika, už ją, nelygu atvejis, skiriama laisvės atėmimo bausmė iki šešerių arba dešimties metų, o jei tai susiję su korupcija, – bauda.
- 25 Šie aštuoni asmenys buvo sulaikyti naktį iš 2012 m. gegužės 2 d. į gegužės 3 d. Iškart po laikino sulaikymo šiems asmenims buvo pareikšti kaltinimai; vėliau per 2013 m. šie kaltinimai buvo patikslinti ir jiems apie tai buvo pranešta. Taip pat šiems asmenims buvo pateikta informacija apie surinktus įrodymus.
- 26 Keli minėti asmenys sudarė susitarimą su prokuratūra, kad būtų iš dalies nutrauktas dėl jų pradėtas baudžiamasis persekiojimas, byla buvo perduota prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, kad jis patvirtintų šį susitarimą. Tačiau, kadangi tas teismas manė, jog kaltinimo aktus priėmė nekompetentinga įstaiga ir juose yra formos trūkumų, jis du kartus atmetė šį prašymą.
- 27 Taigi byla buvo grąžinta kompetentingam specializuotos prokuratūros prokurorui, kad šis pareikštų naujus kaltinimus aštuoniems kaltinamiesiems. Tačiau vėliau procesas buvo faktiškai sustabdytas, o tyrimui atlikti nustatyti terminai pratęsti daug kartų.
- 28 Kadangi tyrimas 2014 m. dar nebuvo užbaigtas, nors jau buvo suėjęs dvejų metų terminas nuo kaltinimų pareiškimo datos, N. Kolev, M. Hristov ir S. Kostadinov, remdamiesi Baudžiamojo proceso kodekso 368 straipsniu, kreipėsi į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi teismą su prašymu taikyti šio kodekso 369 straipsnyje numatytą procedūrą. Minėtas teismas patenkino šį prašymą, grąžino bylą prokurorui ir nustatė trijų mėnesių terminą tyrimui užbaigti, naujiems kaltinimams pateikti, supažindinti su jais kaltinamuosius, pateikti jiems tyrimo medžiagą ir užbaigti ikiteisminio tyrimo stadiją, t. y. iki 2015 m. sausio 29 d., o tada prokuroras turėtų dar per penkiolika dienų surašyti kaltinamąjį aktą ir perduoti jį teismui.
- 29 Prokuroras per nustatytą terminą suformulavo naujus kaltinimus ir pateikė kaltinamąjį aktą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui.
- 30 Vis dėlto nei N. Kolev su S. Kostadinov, nei jų advokatai nebuvo supažindinti su kaltinimais. Iš tiesų jie nurodė, kad dėl su sveikata ir profesine veikla susijusių priežasčių negali atvykti tomis dienomis, kai numatytas toks supažindinimas. Be to, tyrimo medžiaga nebuvo pateikta nei šiems asmenims, nei M. Hristov.
- 31 2015 m. vasario 20 d. nutartimi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nutarė, kad buvo padaryta esminių proceso reikalavimų pažeidimų, nes, pirma, pažeidžiant kaltinamųjų procesines teises su naujais kaltinimais nebuvo supažindinti N. Kolev ir S. Kostadinov, o kaltinamajame akte buvo išdėstyta informacija apie kaltinimus, kuri pastariesiems pateikta netinkamai. Antra, tas teismas

pažymėjo, kad vienos kaltinamojo akto dalys, kuriose nurodytos M. Hristov inkriminuojamos aplinkybės, prieštarauja kitoms dalims. Todėl minėtas teismas, remdamasis Baudžiamojo proceso kodekso 369 straipsniu, nurodė dar kartą grąžinti bylą prokurorui ir nustatė jam vieno mėnesio terminą, t. y. iki 2015 m. gegužės 7 d., proceso reikalavimų pažeidimams pašalinti ir pažymėjo, kad, to nepadarius, N. Kolev, M. Hristov ir S. Kostadinov iškelta baudžiamoji byla bus nutraukta.

- 32 Vis dėlto prokurorui nepavyko tinkamai supažindinti N. Kolev ir S. Kostadinov su suformuluotais kaltinimais ir tyrimo medžiaga, nors jie buvo šaukiami kelis kartus. Ši medžiaga taip pat negalėjo būti pateikta M. Hristov. Šie trys asmenys ir jų advokatas dar kartą nurodė, kad dėl įvairių priežasčių, kaip antai išvykimo į užsienį, su sveikata ir profesine veikla susijusių priežasčių, negali atvykti nustatytomis dienomis ir kad prokuroras nesilaiko teisės aktuose nustatyto trijų dienų termino, per kurį turi būti iš anksto pranešta apie supažindinimą su tyrimo medžiaga.
- 33 Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas 2015 m. gegužės 22 d. nutartimi nutarė, kad prokuroras nepašalino pirma nustatytų esminių proceso reikalavimų pažeidimų ir padarė naujų, nes N. Kolev, M. Hristov ir S. Kostadinov procesinės teisės buvo vėl pažeistos, o kaltinamajame akte esantys prieštaravimai nebuvo visiškai ištaisyti.
- 34 Pažymėjęs, jog šie trys asmenys ir jų advokatas galėjo piktnaudžiauti savo teisėmis ir vilkino laiką, siekdami sutrukdyti prokurorui užbaigti ikiteisminio tyrimo stadiją ir per nustatytą laiką ištaisyti minėtus pažeidimus, tas teismas vis dėlto nusprendė, kad bylos nutraukimo sąlygos įvykdytos, todėl minėtiems asmenims iškelta byla turi būti nutraukta. Šiuo klausimu jis iš esmės pažymėjo, jog tai, kad kaltinamasis piktnaudžiauja savo teisėmis ir objektyviai trukdo prokurorui atlikti įvairius įstatyme numatytus procesinius veiksmus, nėra kliūtis nutraukti nagrinėjamą baudžiamąją bylą. Tačiau net padaręs tokią išvadą, minėtas teismas nutarė nutraukti ne šią baudžiamąją bylą, o jos teisminį nagrinėjimą.
- 35 Tiek prokuroras, teigęs, kad nebuvo padaryta jokių esminių proceso reikalavimų pažeidimų, tiek M. Hristov, manęs, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nepagrįstai nenutraukė nagrinėjamos baudžiamosios bylos, pateikė dėl šios nutarties apeliacinius skundus.
- 36 2015 m. spalio 12 d. nutartimi apeliacinis teismas nutarė, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turėtų nutraukti procesą pagal Baudžiamojo proceso kodekso 368 ir 369 straipsnius, ir grąžino bylą tam teismui.
- 37 Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar 2015 m. rugsėjo 8 d. Sprendimas *Taricco ir kt.* (C-105/14, EU:C:2015:555), kurį Teisingumo Teismas priėmė, kai byla buvo nagrinėjama apeliaciniame teisme, suteikia pagrindą abejoti dėl minėtų 368 ir 369 straipsnių suderinamumo su Sąjungos teise, visų pirma su valstybių narių pareiga užtikrinti persekiojimo už nusikalstamas veikas, kuriomis kenkiama Sąjungos finansiniams interesams, veiksmingumą.
- 38 Jei į klausimą būtų atsakyta teigiamai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas teiraujasi, kokios yra tokio nesuderinamumo pasekmės. Pažymėdamas šiuo klausimu, kad tam tikrais atvejais būtų priverstas netaikyti aptariamų straipsnių, tas teismas teiraujasi, kokių specialių priemonių turėtų imtis, kad garantuotų visišką Sąjungos teisės veikimą ir užtikrintų N. Kolev, M. Hristov ir S. Kostadinov teisės į gynybą ir teisės į teisingą bylos nagrinėjimą apsaugą.
- 39 Jis mato kelias galimybes.
- 40 Pirma, prašymą priimti prejudicinis teismas galėtų nuspręsti netaikyti Baudžiamojo proceso kodekso 369 straipsnyje numatytų terminų ir atitinkamai suteikti prokurorui ilgesnį terminą pažeidimams, nustatytiems rengiant kaltinamąjį aktą ar supažindinant kaltinamuosius su kaltinimais ir tyrimo medžiaga, pašalinti, kol byla nėra dar kartą perduota teismui. Tačiau šis teismas teiraujasi dėl konkrečių

priemonių, kurių turėtų imtis, kad apgintų šių asmenų teisę į bylos išnagrinėjimą per protingą terminą, numatytą Europos sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnio antroje pastraipoje.

- 41 Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas galėtų nuspręsti pradėti baudžiamosios bylos teisminio nagrinėjimo stadiją, neatsižvelgdamas į ikiteisminio tyrimo stadijoje padarytus pažeidimus. Tačiau jis abejoja dėl to, ar tai prieštarautų Sąjungos teisei.
- 42 Taigi jis siekia išsiaiškinti, viena vertus, ar pažeidimai, kurie pagal Bulgarijos teisę laikomi „esminiais proceso reikalavimų pažeidimais“, taip pat turi būti pripažinti tokiais pagal Direktyvos 2012/13 6 ir 7 straipsnius ir Direktyvos 2013/48 3 straipsnio 1 dalį. Kita vertus, jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, kyla klausimas, ar jis galėtų pradėti teisminį bylos nagrinėjimą neatsižvelgdamas į padarytus esminius proceso reikalavimų pažeidimus, pašalinti juos šioje proceso stadijoje, o tada spręsti dėl bylos esmės, nenutraukdamas bylos pagal Baudžiamojo proceso kodekso 368 ir 369 straipsnius.
- 43 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad S. Kostadinov ir N. Kurdov turi tą patį advokatą, ir mano, kad jų interesai prieštarauja vieni kitiems, nes pirmasis pateikė informacijos, galimos panaudoti prieš antrąjį, kuris nedavė parodymų. Jis išsako abejonių dėl Direktyvos 2013/48 3 straipsnio 1 dalies, Baudžiamojo proceso kodekso 91 straipsnio 3 dalies ir 92 straipsnio, pagal kuriuos jis privalo nušalinti tokį advokatą dėl tokios priežasties, nors S. Kostadinov ir N. Kurdov, žinodami situaciją, tam prieštaravo, suderinamumo. Todėl jis nori išsiaiškinti, ar minėtoje 3 straipsnio 1 dalyje numatytos teisės turėti advokatą būtų paisoma, jeigu jis vietoje tokio advokato savo iniciatyva paskirtų du advokatus.
- 44 Tokiomis aplinkybėmis *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamasis teismas, Bulgarija) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar nacionalinis įstatymas suderinamas su valstybės narės pareiga užtikrinti veiksmingą baudžiamąjį persekiojimą už muitinės pareigūnų padarytus nusikaltimus, jeigu tame įstatyme numatyta, kad baudžiamoji byla, iškelta muitinės pareigūnams dėl dalyvavimo nusikalstamame susivienijime turint tikslą daryti korupcinius nusikaltimus vykdant tarnybos pareigas (imti pinigus už muitinės patikrinimų nevykdymą), dėl konkrečių kyšio ėmimo atvejų ir dėl gautų kyšių slėpimo nutraukiama, teismui nenagrinėjant pareikštų kaltinimų iš esmės, esant šioms sąlygoms: a) nuo kaltinimo pareiškimo praėjo dveji metai; b) kaltinamasis pateikė prašymą užbaigti ikiteisminį tyrimą; c) teismas skyrė prokurorui trijų mėnesių terminą ikiteisminiam tyrimui užbaigti; d) per tą terminą prokuroras padarė „esminių proceso reikalavimų pažeidimų“ (būtent netinkamai supažindino su patikslintu kaltinimu, neleido susipažinti su tyrimo medžiaga ir surašė prieštarinę kaltinamąjį aktą); e) teismas skyrė prokurorui naują vieno mėnesio terminą „esminiams proceso reikalavimų pažeidimams“ pašalinti; f) per tą terminą prokuroras nepašalino „esminių proceso reikalavimų pažeidimų“; dėl pažeidimų, padarytų per pirminį trijų mėnesių terminą ir nepašalintų per paskesnę vieno mėnesio terminą, atsakomybė tenka ir prokurorui (nepašalino kaltinamajame akte esančių prieštaravimų; nesiėmė realių veiksmų per didesnę šių terminų dalį), ir gynybai (tinkamai nebendradarbiavo reiškiant kaltinimą ir susipažįstant su tyrimo medžiaga, nes kaltinamieji gulėjo ligoninėje, o advokatai tariamai vykdė kitus profesinius įsipareigojimus); g) kaltinamieji įgijo subjektinę teisę į tai, kad baudžiamoji byla būtų nutraukta dėl per nustatytus terminus nepašalintų „esminių proceso reikalavimų pažeidimų“?

2. Jeigu atsakymas [į pirmąjį klausimą] būtų neigiamas, kokios nurodyto nacionalinio teisinio reglamentavimo dalies nacionalinis teismas neturi taikyti, kad užtikrintų veiksmingą Sąjungos teisės taikymą: a) dėl baudžiamosios bylos nutraukimo pasibaigus vieno mėnesio terminui; b) dėl nurodytų trūkumų kvalifikavimo kaip „esminių proceso reikalavimų pažeidimų“; c) dėl pirmojo klausimo g punkte nurodytos subjektinės teisės gynimo, jeigu yra galimybė veiksmingai pašalinti šiuos pažeidimus per teisminio nagrinėjimo etapą?

- a) Ar sprendimui netaikyti nacionalinės teisės nuostatos dėl baudžiamosios bylos nutraukimo turi reikšmės tai, kad:
- i) prokurorui buvo skirtas papildomas terminas „esminiam proceso reikalavimų pažeidimui“ pašalinti, lygus terminui, per kurį jis objektyviai negalėjo to padaryti dėl nuo gynybos priklausančių kliūčių?
  - ii) i papunktyje nurodytu atveju teismas nustato, kad šių kliūčių kilo dėl „piktnaudžiavimo teise“?
  - iii) jei atsakymas į antrojo klausimo a punkto i papunktį būtų neigiamas, teismas nustato, kad nacionaliniame įstatyme numatyta pakankamai garantijų dėl ikiteisminio tyrimo užbaigimo per protingą terminą?
- b) Ar sprendimas netaikyti nacionalinėje teisėje įtvirtinto nurodytų trūkumų kvalifikavimo kaip „esminių proceso reikalavimų pažeidimų“ atitinka Sąjungos teisę, būtent:
- i) ar tinkamai užtikrinta Direktyvos [2012/13] 6 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta teisė į detalios informacijos apie kaltinimą pateikimą gynybai, kai:
    - ta informacija bus suteikta faktiškai perdavus kaltinamąjį aktą teismui, tačiau prieš teismui pradedant jį nagrinėti, ir jeigu ankstesnėje stadijoje, t. y. prieš perduodant kaltinamąjį aktą teismui, gynybai buvo suteikta visa informacija apie pagrindinius kaltinimo elementus (dėl kaltinamojo M. Hristov)?
    - jei į antrojo klausimo b punkto i papunkčio pirmą įtrauką būtų atsakyta teigiamai – ta informacija bus suteikta faktiškai perdavus kaltinamąjį aktą teismui, tačiau prieš teismui pradedant jį nagrinėti, ir ankstesnėje stadijoje, t. y. prieš perduodant kaltinamąjį aktą teismui, gynybai buvo suteikta ne visa informacija apie pagrindinius kaltinimo elementus; ne visos informacijos perdavimą lėmė gynybos sudarytos kliūtys (dėl kaltinamųjų N. Kolev ir S. Kostadinov)?
    - toje informacijoje yra prieštarų duomenų apie konkretų korupcijos faktą (iš pradžių minima, kad kitas kaltinamasis aiškiai reikalavo kyšio, o kaltinamasis M. Hristov grimasa parodė nepasitenkinimą, kai muitinės tikrinamas asmuo pasiūlė per mažai pinigų, o vėliau nurodyta, kad kaltinamasis M. Hristov konkrečiais žodžiais prašė kyšio)?
  - ii) Ar tinkamai užtikrinta Direktyvos [2012/13] 7 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta gynybos teisė susipažinti su bylos medžiaga „ne vėliau kaip iki kaltinimų esmės perdavimo teismui“, kai ankstesnėje stadijoje gynyba turėjo prieigą prie didžiosios dalies bylos medžiagos ir jai buvo suteikta galimybė susipažinti su bylos medžiaga, tačiau ji nepasinaudojo šia galimybe dėl kliūčių (liga, profesiniai įsipareigojimai) ir remdamasi nacionaliniu įstatymu, pagal kurį susipažinti su bylos medžiaga turėjo būti pasiūlyta bent trimis dienomis anksčiau; ar išnykus kliūtims būtina suteikti antrą galimybę ir pakviesti susipažinti bent prieš tris dienas; ar būtina ištirti, ar šios kliūtys buvo objektyvios, o gal kilo dėl piktnaudžiavimo teise?
  - iii) Ar Direktyvos [2012/13] 6 straipsnio 3 dalyje ir 7 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas reikalavimas „ne vėliau kaip iki kaltinimų esmės perdavimo teismui“ turi tą pačią reikšmę abiem atvejais; kokia tai reikšmė: iki kaltinamojo akto faktinio perdavimo teismui, ne vėliau kaip kaltinamojo akto perdavimo teismui momentu arba po kaltinamojo akto perdavimo teismui, bet prieš šiam pradedant jį nagrinėti?

- iv) Ar Direktyvos [2012/13] 6 straipsnio 1 dalyje ir 7 straipsnio 2 ir 3 dalyse įtvirtintas reikalavimas suteikti informacijos apie kaltinimus ir leisti susipažinti su bylos medžiaga, kiek tai būtina užtikrinti „veiksmingą naudojimąsi teise į gynybą“ ir „teisingą procesą“, turi tą pačią reikšmę abiejose nuostatose? Ar šis reikalavimas įvykdomas, kai:
- išsami informacija apie kaltinimus suteikiama gynybai po kaltinamojo akto perdavimo teismui, tačiau prieš imantis veiksmų nagrinėti kaltinimus iš esmės, ir suteikiama pakankamai laiko pasirengti gynybai? Ankstesnėje stadijoje buvo suteikta neišsami ir ne visa informacija apie kaltinimus?
  - galimybė susipažinti su visa bylos medžiaga suteikiama gynybai po kaltinamojo akto perdavimo teismui, tačiau prieš imantis veiksmų nagrinėti kaltinimus iš esmės, ir suteikiama pakankamai laiko pasirengti gynybai? Ankstesnėje stadijoje gynybai buvo suteikta galimybė susipažinti su didesne bylos medžiagos dalimi?
  - teismas imasi veiksmų, kuriais užtikrina gynybai, kad visi jos pareiškimai, padaryti detalai susipažinus su kaltinimais ir visa bylos medžiaga, turės tokį patį poveikį, kokį turėtų, jei būtų pateikti prokurorui dar prieš perduodant kaltinamąjį aktą teismui?
- v) Ar būtų užtikrintas Direktyvos [2012/13] 6 straipsnio 1 ir 4 dalyse numatytas „teisingas procesas“ ir 6 straipsnio 1 dalyje numatytas „veiksmingas naudojimas teise į gynybą“, jeigu teismas pradėtų baudžiamosios bylos teisminį nagrinėjimą remdamasis galutiniu kaltinimu, kuriame yra prieštaravimų dėl korupcija laikomo žodinio reikalavimo, tačiau paskui suteiktų prokurorui galimybę pašalinti šį prieštaravimą ir leistų šalims naudotis visomis teisėmis, kurias jos turėtų, jeigu kaltinamasis aktas būtų pateiktas teismui be šių prieštaravimų?
- vi) Ar Direktyvos [2013/48] 3 straipsnio 1 dalyje numatyta teisė turėti advokatą tinkamai užtikrinama, jeigu ikiteisminio tyrimo stadijoje advokatui buvo suteikta galimybė atvykti susipažinti su pareikštu tarpiniu kaltinimu ir be apribojimų susipažinti su visa bylos medžiaga, tačiau šis neatvyko dėl profesinių reikalų ir remdamasis nacionaliniu įstatymu, pagal kurį turėjo būti pasiūlyta susipažinti su bylos medžiaga bent trimis dienomis anksčiau? Ar advokatui sutvarkius profesinius reikalus būtina jam suteikti naują bent trijų dienų terminą? Ar būtina ištirti, ar advokatas neatvyko dėl pateisinamos priežasties ir ar buvo piktnaudžiaujama teise?
- vii) Ar Direktyvos 2013/48 3 straipsnio 1 dalyje numatytos teisės turėti advokatą pažeidimas ikiteisminio tyrimo stadijoje turės įtakos „realiam ir veiksmingam teisės į gynybą įgyvendinimui“, jeigu teismas po to, kai jam perduotas kaltinamasis aktas, suteiks advokatui galimybę susipažinti su galutiniu ir detaliu kaltinimu, taip pat su visa bylos medžiaga ir imsis veiksmų užtikrinti advokatą, kad visi jo pareiškimai, pateikti susipažinus su kaltinimų detalėmis ir bylos medžiaga, turės tokį patį poveikį, kokį turėtų, jei būtų pateikti prokurorui dar prieš perduodant kaltinamąjį aktą teismui?
- c) Ar Sąjungos teisę atitinka kaltinamojo subjektinė teisė reikalauti nutraukti baudžiamąją bylą (pirma nurodytomis aplinkybėmis), neatsižvelgiant į tai, kad prokuroro neištaisyto „esminio proceso reikalavimų pažeidimo“ sukeltą neigiamą poveikį galima visiškai pašalinti teismo veiksmais vykstant teismo nagrinėjimo etapui, todėl galiausiai kaltinamojo teisinė padėtis iš esmės bus tokia pati, kokia būtų, jeigu šis pažeidimas būtų laiku pašalintas?
3. Ar reikia taikyti palankesnę nacionalinį reglamentavimą dėl teisės į bylos išnagrinėjimą per protingą terminą, teisės į informaciją ir teisės turėti advokatą, jeigu dėl šio reglamentavimo, atsižvelgiant į kitas aplinkybes (aprašytas pirmajame klausime), baudžiamoji byla būtų nutraukta?
4. Ar direktyvos [2013/48] 3 straipsnio 1 dalis aiškintina taip, kad pagal ją nacionalinis teismas turi teisę neleisti teismo nagrinėjimo etape dalyvauti advokatui, atstovavusiam dviem kaltinamiesiems, vienas iš kurių davė parodymus dėl faktų, turinčių įtakos parodymų nedavusio kito <...> interesams?

Jeigu atsakymas būtų teigiamas, ar šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje numatyta teisė turėti advokatą bus užtikrinta, jeigu teismas, leidęs dalyvauti teismo nagrinėjimo etape advokatui, gynusiam priešingų interesų turinčius du kaltinamuosius, kiekvienam jų *ex officio* paskiria naują atskirą gynėją?“

Dėl prejudicinių klausimų

Pirminės pastabos

- 45 Pirmiausia reikia pažymėti, kad 2016 m. rugsėjo 28 d. nutartimi, apie kurią Teisingumo Teismui pranešta 2016 m. spalio 25 d., prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konstatavo, kad vienas iš kaltinamųjų pagrindinėje byloje, M. Hristov, mirė, todėl teismas nurodė nutraukti jam iškeltą baudžiamąją bylą.
- 46 Iš SESV 267 straipsnio formuluotės ir struktūros matyti, kad prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra galima tik tada, kai nacionalinis teismas faktiškai nagrinėja bylą, kurioje turi priimti sprendimą, galbūt atsižvelgdamas į Teisingumo Teismo prejudicine tvarka priimtą sprendimą (2016 m. rugsėjo 13 d. Sprendimo *Rendón Marín*, C-165/14, EU:C:2016:675, 24 punktas).
- 47 Esant tokioms aplinkybėms, nereikia atsakyti į prejudicinius klausimus, kiek jie susiję su M. Hristov atveju.
- 48 Atsižvelgiant į tai, keturis pateiktus klausimus ir jų dalis, kurios iš dalies sutampa, galima suskirstyti į tris grupes. Pirmasis–trečiasis klausimai ir jų dalys turi būti suprantamos kaip susijusios, pirma, su klausimu, ar Sąjungos teisei, visų pirma SESV 325 straipsniui, prieštarauja tokios nacionalinės teisės normos, kaip Baudžiamojo proceso kodekso 368 ir 369 straipsniai, ir kokios yra tokio galimo šių teisės normų ir šios teisės prieštaravimo pasekmės, ir, antra, su teise būti informuotam apie pareikštus kaltinimus ir teise susipažinti su bylos medžiaga. Trečia, ketvirtuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas teiraujasi dėl teisės turėti advokatą apimties tokiomis aplinkybėmis, kokios klostėsi pagrindinėje byloje.

Dėl SESV 325 straipsnyje nustatytų pareigų

- 49 Pirmuoju–trečiuoju klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar, kalbant apie nusikalstamas veikas muitų srityje, SESV 325 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad jam prieštarauja nacionalinės teisės normos, reglamentuojančios tokią baudžiamosios bylos nutraukimo procedūrą, kokia numatyta Baudžiamojo proceso kodekso 368 ir 369 straipsniuose. Jei į klausimą būtų atsakyta teigiamai, šis teismas teiraujasi, kokios būtų tokių teisės normų ir šios SESV nuostatos nesuderinamumo pasekmės.
- 50 Atsakant į šį klausimą reikia pažymėti, kad pagal SESV 325 straipsnio 1 dalį valstybės narės su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu ir kitomis neteisėtomis veikomis privalo kovoti atgrasomomis ir veiksmingomis priemonėmis (šiuo klausimu žr. 2015 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo *Taricco ir kt.*, C-105/14, EU:C:2015:555, 37 punktą ir 2017 m. gruodžio 5 d. Sprendimo *M.A.S. ir M.B.*, C-42/17, EU:C:2017:936, 30 punktą).
- 51 Pagal Direktyvos 2007/436 2 straipsnio 1 dalies a punktą Sąjungos nuosavi ištekliai apima, be kita ko, bendrojo muitų tarifo muitus. Todėl tarp pajamų iš šių muitų surinkimo ir atitinkamų išteklių įtraukimo į Sąjungos biudžetą yra tiesioginis ryšys. Bet koks surenkamų pirmųjų pajamų trūkumas potencialiai sumažins antrąsias (pagal analogiją žr. 2017 m. gruodžio 5 d. Sprendimo *M.A.S. ir M.B.*, C-42/17, EU:C:2017:936, 31 punktą ir nurodytą jurisprudenciją).

- 52 Taigi, siekdamas apsaugoti Sąjungos finansinius interesus, valstybės narės privalo imtis reikiamų priemonių, kad užtikrintų veiksmingą visų muitų surinkimą, o tam reikia, kad muitinės patikrinimai būtų atliekami tinkamai.
- 53 Iš SESV 325 straipsnio 1 dalies matyti, kad tuo tikslu valstybės narės turi numatyti veiksmingų ir atgrasančių sankcijų taikymą Sąjungos teisės aktų muitų srityje pažeidimo atveju. Be to, tų pačių valstybių narių pareiga įvesti veiksmingas, atgrasančias ir proporcingas sankcijas tokiu atveju buvo numatyta Reglamento Nr. 450/2008 21 straipsnio 1 dalyje, dabar – Reglamento Nr. 952/2013 42 straipsnio 1 dalyje.
- 54 Nors šiuo atžvilgiu valstybės narės gali laisvai pasirinkti taikytinas sankcijas, kurios gali būti administracinės, baudžiamosios arba šių sankcijų rūšių kombinacija, vis dėlto jos turi užtikrinti, kad Sąjungos finansiniams interesams kenkiančio sunkaus sukčiavimo ar kitos sunkios neteisėtos veikos atvejais būtų taikomos veiksmingos ir atgrasančios bausmės (šiuo klausimu žr. 2017 m. gruodžio 5 d. Sprendimo *M.A.S. ir M.B.*, C-42/17, EU:C:2017:936, 33–35 punktus ir nurodytą jurisprudenciją; 2018 m. kovo 20 d. Sprendimo *Menci*, C-524/15, EU:C:2018:197, 20 punktą ir 2018 m. gegužės 2 d. Sprendimo *Scialdone*, C-574/15, EU:C:2018:295, 34 ir 35 punktus).
- 55 Taip pat valstybės narės turi užtikrinti, kad baudžiamojo proceso normos leistų veiksmingai nubausti už nusikalstamą veiką, susijusią su tokiais veiksmais.
- 56 Nagrinėjamu atveju kaltinamieji pagrindinėje byloje kaltinami dėl to, kad daugiau kaip metus dalyvavo nusikalstamame susivienijime, kai iš Turkijos ir Bulgarijos sieną kertančių asmenų reikalavo kyšių už tai, kad nebūtų atliekamas muitinės patikrinimas, o apie nustatytus pažeidimus nebūtų pažymėta dokumentuose, taip pat, kiek tai susiję su S. Kostadinov, slėpė taip surinktus kyšius.
- 57 Tokie veiksmai, kuriuos prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas laiko nuolatiniais ir tęstiniais muitinės taisyklių pažeidimais ir kurie pagal Bulgarijos teisę laikomi nusikalstama veika, už kurią gali būti baudžiama iki šešerių arba dešimties metų laisvės atėmimo bausme, gali būti kliūtis išieškant muitus. Su sąlyga, kad šis teismas turės įvertinti pagrindinės bylos faktines aplinkybes, šie veiksmai, atrodo, gali būti kvalifikuoti kaip Sąjungos finansiniams interesams kenkiantis sunkus sukčiavimas arba sunki neteisėta veika, kaip tai suprantama pagal SESV 325 straipsnio 1 dalį.
- 58 Nei minėtas teismas, nei šia byla suinteresuotosios šalys neginčijo nacionalinėje teisėje numatytų bausmių veiksmingumo ir atgrasomumo.
- 59 Vis dėlto taip pat reikia patikrinti, ar taisyklės, numatytos Baudžiamojo proceso kodekso 368 ir 369 straipsniuose, negali kliudyti veiksmingai nubausti šiems interesams kenkiančio sunkaus sukčiavimo ar sunkios neteisėtos veikos atvejais, taip pažeisdamos SESV 325 straipsnio 1 dalį.
- 60 Šiuo klausimu iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad pagal minėtus 368 ir 369 straipsnius nacionalinis teismas kaltinamojo prašymu turi priimti nutartį dėl bylos nutraukimo, jei pasibaigus dvejų metų terminui, taip pat papildomiems pusketvirto mėnesio ir vieno mėnesio terminams, prokuroras neužbaigė tyrimo, o prireikus nesuformulavo kaltinimų ir nepranešė apie juos gynybos atstovams, nesudarė jiems galimybės susipažinti su bylos medžiaga ir teisme ne pateikė kaltinamojo akto; arba jei taip elgdamasis jis padarė esminių proceso reikalavimų pažeidimų, kaip tai suprantama pagal Bulgarijos teisę, kurių nepašalino per nurodytus terminus. Jei yra įvykdyti 368 ir 369 straipsniuose nustatyti reikalavimai, baudžiamoji byla turi būti nutraukta, todėl teismas turi priimti atitinkamą nutartį. Be to, toks bylos nutraukimas negali būti apskūstas ir yra galutinis.
- 61 Vis dėlto iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą neatrodo, kad teismas, atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes, be kita ko, bylos sudėtingumą ir šalių elgesį, gali pratęsti numatytus terminus arba išnagrinėti bylą iš esmės ir, kaip to nori prašymą priimti prejudicinį

sprendimą pateikęs teismas, pats ištaisyti per ikiteisminio tyrimo stadiją tariamai padarytus esminius proceso reikalavimų pažeidimus, taip pat tuo atveju, jei tokių pažeidimų neigiama įtaka teisei į gynybą galėtų būti pašalinta teisminio nagrinėjimo stadijoje patvirtinus tinkamas priemones.

- 62 Konkrečiai kalbant, analizuojant sprendimą dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą atrodo, kad gynybos atstovų darytos kliūtys tinkamai susipažinti su kaltinimais ir medžiaga, taip pat galimi jų vilkinimo veiksmai, neturi neigiamos įtakos pusketvirto mėnesio ir vieno mėnesio terminams, kuriuos prokuroras turi, kad užbaigtų tyrimą ir perduotų bylą teismui, kaip numatyta Baudžiamojo proceso kodekso 369 straipsnyje, ir kad dėl jų gali būti nutraukta baudžiamoji byla bei užkirstas kelias bet kokiam tolesniam ar naujam persekiojimui.
- 63 Šiomis aplinkybėmis reikia konstatuoti, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamos nacionalinės teisės normos gali sudaryti kliūtis baudžiamojo persekiojimo veiksmingumui ir patraukimui baudžiamojon atsakomybėn už Sąjungos finansiniams interesams kenkiantį sunkų sukčiavimą arba kitą neteisėtą veiką ir taip pažeisti SESV 325 straipsnio 1 dalį.
- 64 Dėl tokio SESV 325 straipsnio 1 dalies aiškinimo pasekmių reikia priminti, kad šiuo straipsniu valstybėms narėms nustatytos pareigos pasiekti konkretų rezultatą, kurios nesusietos su jokia jame nustatytą taisyklių taikymo sąlyga (2017 m. gruodžio 5 d. Sprendimo *M.A.S. ir M.B.*, C-42/17, EU:C:2017:936, 38 punktas ir nurodyta jurisprudencija).
- 65 Būtent nacionalinės teisės aktų leidėjas turi imtis reikiamų priemonių, kad šių pareigų būtų laikomasi. Prireikus jis turi pakeisti savo teisės normas ir garantuoti, kad procesinės nuostatos, taikomos persekiojant už Sąjungos finansiniams interesams kenkiančias nusikalstamas veikas, nebūtų suprastos taip, kad dėl su jomis susijusių priežasčių nuolat kiltų pavojus, jog už tokius nusikaltimus sudarančias veikas nebus baudžiama, ir užtikrinti kaltinamųjų pagrindinių teisių apsaugą.
- 66 Savo ruožtu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nelaukdamas, kol nagrinėjamos nacionalinės teisės normos bus iš dalies pakeistos teisėkūros arba kitokiomis konstitucinėmis priemonėmis, taip pat turi užtikrinti visišką minėtų pareigų veiksmingumą, aiškindamas šias teisės normas kuo labiau atsižvelgdamas į SESV 325 straipsnio 1 dalį, kaip ją aiškina Teisingumo Teismas, arba prireikus atsisakydamas jas taikyti (šiuo klausimu žr. 2015 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo *Taricco ir kt.*, C-105/14, EU:C:2015:555, 49 punktą).
- 67 Jei norint įvykdyti nagrinėjamas pareigas galima imtis kelių priemonių, kaip, atrodo, mano prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, šis teismas turi nustatyti, kurią iš šių priemonių taikyti. Konkrečiai kalbant, būtent jis turi nuspręsti, ar tuo tikslu reikia nukrypti nuo visų Baudžiamojo proceso kodekso 368 ir 369 straipsniuose numatytų nuostatų arba ar reikia pratęsti prokurorui šiuose straipsniuose nustatytus terminus ikiteisminiam tyrimui užbaigti ir ištaisyti šioje stadijoje tariamai padarytus pažeidimus, o gal jis turi pradėti teisminį bylos nagrinėjimą ir pats pašalinti pažeidimus, nes nagrinėjamu atveju prokuroras laiku pateikė jam kaltinamąjį aktą. Vis dėlto šiuo aspektu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi užtikrinti, kad įvairiose bylos stadijose būtų galima išvengti galimo gynybos atstovų piktnaudžiavimo ir sąmoningo trukdymo tinkamai šio proceso eigai ir progresui.
- 68 Atsižvelgdamas į tai, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamomis baudžiamosiomis bylomis įgyvendinama, be kita ko, SESV 325 straipsnio 1 dalis, taigi ir Sąjungos teisė, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį (pagal analogiją žr. 2018 m. kovo 20 d. Sprendimo *Menci*, C-524/15, EU:C:2018:197, 21 punktą), šis teismas taip pat turi įsitikinti, kad kaltinamiesiems pagrindinėje byloje pagal Chartiją garantuotų pagrindinių teisių yra paisoma. Iš tiesų pareiga užtikrinti veiksmingą Europos Sąjungos nuosavų išteklių surinkimą neturėtų prieštarauti šių teisių laikymuisi (šiuo klausimu žr. 2012 m. kovo 29 d. Sprendimo *Belvedere Costruzioni*, C-500/10, EU:C:2012:186, 23 punktą ir 2017 m. gruodžio 5 d. *M.A.S. ir M.B.*, C-42/17, EU:C:2017:936, 46 ir 52 punktus).

- 69 Dėl baudžiamojo proceso eigos reikia pažymėti, kad, pirma, minėtas teismas turi imtis reikiamų priemonių, kad būtų laikomasi Chartijos 48 straipsnio 2 dalyje garantuotos teisės į gynybą, visų pirma, teisės būti informuotam apie pareikštus kaltinimus ir teisės susipažinti su bylos medžiaga. Kadangi šios teisės yra antros prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimų grupės dalykas, darytina nuoroda į šio sprendimo 78–100 punktus.
- 70 Antra, jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas sprendžia dėl priemonių, taikytinų siekiant užtikrinti visišką SESV 325 straipsnio 1 dalies veiksmingumą, jis turi užtikrinti, kad būtų laikomasi kaltinamųjų teisės į bylos išnagrinėjimą per protingą terminą.
- 71 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad ši teisė yra bendrasis Sąjungos teisės principas (šiuo klausimu žr. 1998 m. gruodžio 17 d. Sprendimo *Baustahlgewebe / Komisija*, C-185/95 P, EU:C:1998:608, 21 punktą), įtvirtintas 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje ir Chartijos 47 straipsnio antroje pastraipoje, kiek tai susiję su teismo procesu. Baudžiamosios teisės srityje šios teisės turi būti paisoma ne tik vykstant tokiam procesui, bet ir per ikiteisminio tyrimo etapą nuo momento, kai atitinkamam asmeniui pareiškiami kaltinimai (pagal analogiją žr. 2002 m. liepos 15 d. EŽTT sprendimo *Affaire stratégies et communications ir Dumoulin prieš Belgiją*, CE:ECHR:2002:0715JUD003737097, 39 punktą ir 2010 m. rugsėjo 10 d. EŽTT sprendimo *McFarlane prieš Airiją*, CE:ECHR:2010:0910JUD003133306, 143 punktą).
- 72 Pagal suformuotą Teisingumo Teismo jurisprudenciją proceso trukmės protingumas negali būti nustatytas remiantis konkrečiu maksimaliu terminu, apibrėžtu abstrakčiai. Jis turi būti vertinamas atsižvelgiant į kiekvienos bylos konkrečias aplinkybes, pavyzdžiui, į bylos svarbą ir sudėtingumą arba kompetentingų valdžios institucijų ir šalių elgesį, nes toks sudėtingumas arba gynybos atstovų vilkinimu pasižymintis elgesys gali būti laikomi pateisinančiais terminą, iš pirmo žvilgsnio atrodantį per ilgą (šiuo klausimu žr. 2013 m. lapkričio 26 d. Sprendimo *Groupe Gascogne / Komisija*, C-58/12 P, EU:C:2013:770, 85 ir 86 punktus ir 2016 m. birželio 14 d. Sprendimo *Marchiani / Parlamentas*, C-566/14 P, EU:C:2016:437, 99 ir 100 punktus).
- 73 Kaip generalinis advokatas iš esmės pažymėjo savo išvados 91 punkte, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti, ar nagrinėjamu atveju paisoma suinteresuotųjų asmenų teisės į bylos išnagrinėjimą per protingą terminą, atsižvelgdamas ne tik į tai, kad tyrimas pagrindinėje byloje susijęs su aštuoniais asmenimis, kaltinamais dalyvavimu nusikalstamame susivienijime, kurį pagrindžiančios faktinės aplinkybės klostėsi ilgiau kaip metus, bet ir į tai, kad iš dalies vėlavimus galėjo lemti gynybos atstovų elgesys.
- 74 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į visas jo nacionalinėje teisėje, vertinamoje bendrai ir aiškinamoje atsižvelgiant į Sąjungos teisę, numatytas procesines galimybes, taip pat turi nustatyti, kokių konkrečių priemonių reikia imtis siekiant užtikrinti, kad šios teisės būtų paisoma. Jei, kaip nurodyta šio sprendimo 67 punkte, siekiant užtikrinti SESV 325 straipsnio 1 dalyje numatytų pareigų veiksmingumą, galimi keli sprendimai, minėtas teismas turi pasirinkti iš įvairių sprendimų tuos, kurie nagrinėjamu atveju leidžia garantuoti aptariamą pagrindinę teisę.
- 75 Be to, reikia pažymėti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas negali nurodyti nutraukti baudžiamąją bylą pagal pagrindinėje byloje nagrinėjamą nacionalinį reglamentavimą vien dėl to, kad toks nutraukimas galbūt būtų kaltinamiesiems palankiausias sprendimas, kiek tai susiję su jų teise į bylos išnagrinėjimą per protingą terminą ir jų teise į gynybą. Iš tiesų nacionaliniams teismams leidžiama taikyti nacionalinius pagrindinių teisių apsaugos standartus, tačiau su sąlyga, kad dėl tokio taikymo nepažeidžiama, be kita ko, Sąjungos teisės viršenybė, vienovė ir veiksmingumas (šiuo klausimu žr. 2017 m. gruodžio 5 d. Sprendimo *M.A.S. ir M.B.*, C-42/17, EU:C:2017:936, 47 punktą ir nurodytą jurisprudenciją).

- 76 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, SESV 325 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad jai prieštarauja nacionalinės teisės normos, reglamentuojančios tokią baudžiamosios bylos nutraukimo procedūrą, kokia numatyta Baudžiamojo proceso kodekso 368 ir 369 straipsniuose, jei tokios teisės normos taikomos bylose, iškeltose dėl Sąjungos finansiniams interesams muitų srityje kenkiančio sunkaus sukčiavimo arba kitos sunkios neteisėtos veikos. Nacionalinis teismas turi užtikrinti visišką SESV 325 straipsnio 1 dalies veikimą, prireikęs netaikydamas minėtų teisės normų, bet užtikrindamas, kad bus paisoma kaltinamųjų pagrindinių teisių.

Dėl Direktyvoje 2012/13 numatytos teisės būti informuotam apie pareikštus kaltinimus ir teisės susipažinti su bylos medžiaga

- 77 Pirmiausia reikia pažymėti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo išaiškinti kelias Direktyvos 2012/13 nuostatas ir vieną Direktyvos 2013/48 nuostatą, susijusias su kaltinamojo ir jo advokato teise būti informuotiems apie kaltinimus ir teise susipažinti su bylos medžiaga. Vis dėlto Direktyvoje 2013/48, priešingai nei Direktyvoje 2012/13, nėra specialios šias teises apibrėžiančios nuostatos; šiuo aspektu reikia aiškinti tik Direktyvą 2012/13.
- 78 Savo antruoju ir trečiuoju klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, pirma, ar Direktyvos 2012/13 6 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama taip, kad joje numatytos teisės būti informuotam apie pareikštus kaltinimus paisoma tada, jei išsami informacija apie kaltinimus pateikiama gynybos atstovams tik po to, kai teismui yra pateiktas kaltinamasis aktas, bet teismas dar nepradėjo nagrinėti kaltinimų iš esmės ir jame faktiškai neprasidėjo teisminiai ginčai.
- 79 Antra, tas teismas Teisingumo Teismo teiraujasi dėl klausimo, ar šios direktyvos 7 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama taip, kad joje numatyta teisė susipažinti su bylos medžiaga garantuojama tada, kai kompetentingos valdžios institucijos suteikė gynybos atstovams galimybę susipažinti su šia medžiaga per ikiteisminio tyrimo stadiją, net jei šie negalėjo ja pasinaudoti. Jei į klausimą būtų atsakyta neigiamai, jis klausia, ar šios teisės yra paisoma, jei galimybė susipažinti su minėta medžiaga gynybos atstovams dar kartą suteikiama tada, kai teismui jau yra pateiktas kaltinamasis aktas, bet jis dar nepradėjo nagrinėti kaltinimų iš esmės ir jame faktiškai neprasidėjo teisminiai ginčai.
- 80 Trečia, jei į šiuos klausimus būtų atsakyta neigiamai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar galima ištaisyti nagrinėjamus teisės pažeidimus per ikiteisminio tyrimo stadiją.
- 81 Nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti, ar pagrindinėje byloje buvo laikomasi Direktyvos 2012/13 nuostatų ir kokių specialių priemonių prireikęs reikia imtis tuo tikslu, vis dėlto Teisingumo Teismas turi jam nurodyti objektyvius kriterijus, kuriais reikia remtis atliekant tokį vertinimą.
- 82 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad, kaip numatyta šios direktyvos 14 konstatuojamojoje dalyje ir 1 straipsnyje, ja nustatomos minimalios taisyklės, taikytinos informacijai, kuri turi būti pateikta įtariamiesiems arba kaltinamiesiems.
- 83 Minėtos direktyvos 6 straipsnio 3 dalyje numatyta, jog valstybės narės užtikrina, kad kaltinamajam būtų suteikta išsami informacija apie kaltinimus, įskaitant nusikalstamos veikos pobūdį ir teisinį kvalifikavimą bei jo dalyvavimo vykdant tą nusikalstamą veiką pobūdį. Tos pačios direktyvos 7 straipsnio 2 dalyje taip pat nurodyta, kad įtariamiesiems ar kaltinamiesiems arba jų advokatams būtų sudaryta galimybė susipažinti su visais kompetentingų valdžios institucijų turimais kaltę patvirtinančiais arba paneigiančiais daiktiniais įrodymais.

- 84 Dėl momento, kai reikia informuoti arba sudaryti tokią galimybę, Direktyvos 2012/13 6 straipsnio 3 dalyje ir 7 straipsnio 3 dalyje tik numatyta, kad informacija turi būti suteikta „ne vėliau kaip iki kaltinimų esmės perdavimo teismui“, o galimybė sudaryta „laiku, kad būtų galima veiksmingai pasinaudoti teise į gynybą, ir ji suteikiama ne vėliau kaip iki kaltinimų esmės perdavimo teismui“.
- 85 Kaip generalinis advokatas pažymėjo savo išvados 98 punkte, šiose nuostatose nenurodytas konkretus atitinkamas momentas.
- 86 Be to, iš minėtų nuostatų teksto įvairiomis kalbomis negalima vienareikšmiškai nustatyti galutinio momento, kai turi būti pateikta išsami informacija apie kaltinimus ir sudaryta galimybė susipažinti su bylos medžiaga. Iš tikrųjų aptariamos nuostatos versijos tam tikromis kalbomis, pavyzdžiui, prancūzų ir nyderlandų, gali būti aiškinamos, kaip numatančios arba momentą, kai yra kreipiamasi į kaltinimus nagrinėti iš esmės kompetentingą teismą ir jame pradedamas procesas, arba, kaip pažymėjo generalinis advokatas savo išvados 100 punkte, tada, kai teisme prasideda ginčai. Tačiau versijose kitomis kalbomis, pavyzdžiui, vokiečių, kalbama apie momentą, kai teismui pateikiamas kaltinamasis aktas. Versijose anglų ir italų kalbomis taip pat kalbama, be kita ko, apie momentą, kai teismas turi įvertinti kaltinimo pagrįstumą.
- 87 Šiomis aplinkybėmis minėtas nuostatas reikia vertinti atsižvelgiant į jų turinį ir tikslą (šiuo klausimu žr. 2017 m. gruodžio 20 d. Sprendimo *Ispanija / Taryba*, C-521/15, EU:C:2017:982, 158 punktą).
- 88 Šiuo aspektu iš Direktyvos 2012/13 10 ir 14 konstatuojamųjų dalių matyti, kad ja siekiama nustatyti bendras minimalias taisykles, reglamentuojančias teisę į informaciją baudžiamosiose bylose, padidinti valstybių narių tarpusavio pasitikėjimą jų baudžiamosios justicijos sistemomis. Kaip iš esmės pažymima toje pačioje 14 konstatuojamojoje dalyje ir šios direktyvos 41 konstatuojamojoje dalyje, direktyva grindžiama Chartijos, visų pirma jos 47 ir 48 straipsniuose, pripažintomis teisėmis ir ja siekiama puoselėti šias teises.
- 89 Būtent todėl, kaip nurodyta minėtos direktyvos 27 ir 28 konstatuojamosiose dalyse, taip pat jos 6 ir 7 straipsniuose, šiais straipsniais konkrečiai siekiama užtikrinti veiksmingą naudojimąsi teise į gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą (šiuo klausimu, kiek tai susiję su minėtu 6 straipsniu, žr. 2017 m. kovo 22 d. Sprendimo *Tranca ir kt.*, C-124/16, C-188/16 ir C-213/16, EU:C:2017:228, 38 punktą ir nurodytą jurisprudenciją).
- 90 Vis dėlto siekiant šio tikslo reikia, kad kaltinamasis gautų išsamios informacijos apie kaltinimus ir turėtų galimybę laiku susipažinti su dokumentais, t. y. tokiu momentu, kad būtų galima veiksmingai pasiruošti gynybai, kaip tai, beje, dėl galimybės susipažinti su bylos medžiaga numatyta Direktyvos 2012/13 7 straipsnio 3 dalyje; nepakanka pateikti neišsamios informacijos ir sudaryti galimybę susipažinti su ne visais dokumentais.
- 91 Pagal šią direktyvą nereikalaujama, kad išsamios informacijos apie kaltinimus pateikimo momentas sutaptų su galimybės susipažinti su bylos medžiaga sudarymo momentu. Be to, tas momentas, atsižvelgiant į bylos aplinkybes ir nagrinėjamos bylos rūšį, gali būti prieš kreipimąsi į teismą, kreipiantis į jį arba po tokio kreipimosi.
- 92 Vis dėlto siekiant minėto tikslo ir kad procesas vyktų sklandžiai (iš esmės ir su sąlyga, jog prireikus bus laikomasi specialių arba supaprastintų procedūrų) reikia, kad informacija būtų pateikta, o galimybė susipažinti su bylos medžiaga sudaryta vėliausiai tada, kai teisme, kuris yra kompetentingas priimti sprendimą dėl kaltinimų pagrįstumo, faktiškai prasideda teisiniai ginčai dėl šio pagrįstumo.
- 93 Būtent taip pranešant informaciją ir sudarant galimybę susipažinti kaltinamasis arba jo advokatas detalai informuojami apie tokiam asmeniui inkriminuojamas faktines aplinkybes, jų teisinį kvalifikavimą ir šias faktines aplinkybes pagrindžiančius įrodymus. Galimybė susipažinti su šia

informacija ir įrodymais vėliausiai tada, kai prasideda teisminiai ginčai, yra labai svarbi, nes leidžia tokiam asmeniui ar jo advokatui, laikantis rungimosi principo ir šalių procesinio lygiateisiškumo, naudingai dalyvauti tuose ginčiuose ir veiksmingai išdėstyti savo poziciją.

- 94 Vis dėlto, jei šis reikalavimas nebūtų įvykdytas, pagal Direktyvą 2012/13 teismui nedraudžiama imtis priemonių, reikalingų padėčiai ištaisyti, juo labiau jei taip būtų tinkamai apsaugota teisė į gynybą ir teisė į teisingą bylos nagrinėjimą.
- 95 Be to, esant tokiam reikalavimui, neatmetama galimybė, kad gynybos atstovams pateikta informacija apie kaltinimus vėliau gali būti pakeista, be kita ko, kiek tai susiję su inkriminuojamų faktinių aplinkybių teisiniu kvalifikavimu, arba kad vykstant teisminiams ginčams bylos medžiaga gali būti papildyta naujais įrodymais. Tačiau apie tokius pakeitimus ir tokius įrodymus kaltinamajam ar jo advokatui turi būti pranešta tada, kai jie dar turi galimybę veiksmingai reaguoti, t. y. iki pasitarimo stadijos. Beje, tokia galimybė numatyta šios direktyvos 6 straipsnio 4 dalyje, kurioje nustatyta, kad įtariamieji arba kaltinamieji turi būti nedelsiant informuoti apie bet kokius informacijos, pateiktos pagal šį straipsnį, pasikeitimus vykstant baudžiamajam procesui, kai tai yra būtina užtikrinti teisingą bylos nagrinėjimą, ir minėtos direktyvos 7 straipsnio 3 dalyje, kurioje nustatyta, kad jei kompetentingos valdžios institucijos gauna papildomų daiktinių įrodymų, jos turi laiku sudaryti galimybę susipažinti su tais įrodymais, kad į juos būtų galima atsižvelgti.
- 96 Visais šio sprendimo 92, 93, 94 ir 95 punktuose nurodytais atvejais, kad ir koks būtų išsamios informacijos apie pareikštus kaltinimus pateikimo ir galimybės susipažinti su bylos medžiaga sudarymo momentas, kaltinamajam ir jo advokatui, be kita ko, laikantis rungimosi principo ir šalių procesinio lygiateisiškumo, turi būti nustatytas pakankamas terminas susipažinti su šia informacija ir įrodymais ir užtikrinta galimybė veiksmingai pasiruošti gynybai, pateikti galimus paaiškinimus ir prireikus – bet kokius prašymus, pavyzdžiui, atlikti tyrimą, kuriuos jie gali pateikti pagal nacionalinę teisę. Kaip generalinis advokatas pažymėjo savo išvados 101 punkte, toks reikalavimas reiškia, kad prireikus byla gali būti sustabdyta ir vėliau grąžinta.
- 97 Galiausiai tiek, kiek prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konkrečiai teiraujasi dėl Direktyvos 2012/13 7 straipsnio 2 ir 3 dalyse numatytos teisės susipažinti su bylos medžiaga įgyvendinimo tvarkos, reikia pažymėti, kad jei kaltinamasis ar jo advokatas pačių prašymu per ikiteisminio tyrimo stadiją buvo pakviesti susipažinti su medžiaga, bet dėl teisėtų ar nuo jų valios nepriklausančių aplinkybių negalėjo atvykti šaukime nurodytą dieną, norint, kad būtų paisoma teisės į gynybą ir teisingo bylos nagrinėjimo, kuriuos siekiama užtikrinti pagal šią nuostatą, reikia, kad persekiojimą vykdančios ar teisminės institucijos prireikus imtųsi priemonių, reikalingų tam, kad tam asmeniui ar jo advokatui būtų iš naujo suteikta galimybė susipažinti su minėta medžiaga. Atsižvelgiant į šio sprendimo 90–93 ir 96 punktuose pateiktus vertinimus, reikia pažymėti, kad pagal minėtą nuostatą nedraudžiama naujos galimybės suteikti teismui pateikus kaltinamąjį aktą.
- 98 Vis dėlto teismas turi užtikrinti teisingą, viena vertus, teisės į gynybą laikymosi ir, kita vertus, būtinybės garantuoti persekiojimo ir nubaudo už Sąjungos finansiniams interesams kenkiančias nusikalstamas veikas ir būtinybės užtikrinti, kad proceso trukmė būtų protinga, pusiausvyrą, atsižvelgdamas į tai, kad gynybos atstovai gali sąmoningai trukdyti tinkamai šio proceso eigai.
- 99 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad Direktyvos 2012/13 6 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama taip, jog pagal ją nedraudžiama teikti gynybos atstovams išsamios informacijos apie kaltinimus tada, kai teismui jau yra pateiktas kaltinamasis aktas, bet jis dar nepradėjo nagrinėti kaltinimų iš esmės ir jame faktiškai neprasidėjo teisminiai ginčai; arba prasidėjus šiems ginčams, bet dar neprasidėjus pasitarimo stadijai, jei taip pateikta informacija vėliau buvo pakeista, o teismas ėmėsi visų priemonių, reikalingų užtikrinant teisės į gynybą paisymą ir teisingą bylos nagrinėjimą.

- 100 Šios direktyvos 7 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama taip, jog nacionalinis teismas turi įsitikinti, kad gynybos atstovams iš tikrųjų suteikta galimybė susipažinti su bylos medžiaga; tokia galimybė susipažinti prireikus gali būti suteikta tada, kai teismui jau yra pateiktas kaltinamasis aktas, bet jis dar nepradėjo nagrinėti kaltinimų iš esmės ir jame faktiškai neprasidėjo teisminiai ginčai; arba prasidėjus šiems ginčams, bet dar neprasidėjus pasitarimo etapui, jei nagrinėjant bylą pateikta naujų įrodymų, o teismas ėmėsi visų priemonių, reikalingų užtikrinant teisės į gynybą paisymą ir teisingą bylos nagrinėjimą.

Dėl teisės turėti advokatą pagal Direktyvą 2013/48

- 101 Savo ketvirtuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės nori išsiaiškinti, ar Direktyvos 2013/48 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, jog, pirma, jai prieštarauja nacionalinės teisės normos, pagal kurias nacionalinis teismas turi nušalinti dviejų kaltinamųjų įgaliotą advokatą, nors jie to nenori, motyvuodamas tuo, kad vieno kaltinamojo interesai prieštarauja kito kaltinamojo interesams, ir, antra, šiam teismui draudžiama leisti tiems asmenims įgalioti kitą advokatą arba prireikus pačiam savo iniciatyva paskirti du advokatus vietoje pirmojo advokato.
- 102 Pirmiausia reikia pažymėti, jog iš šios direktyvos 15 straipsnio 1 dalies matyti, kad nors jos perkėlimo terminas dar nebuvo suėjęs tuo metu, kai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateikė Teisingumo Teismui šį prašymą, toks terminas suėjo 2016 m. lapkričio 27 d. Taigi minėta direktyva taikytina pagrindinėje byloje kaltinamų asmenų situacijai.
- 103 Direktyvos 2013/48 1 straipsnyje nustatyta, kad ja nustatomos būtiniausios taisyklės, reglamentuojančios, be kita ko, įtariamųjų ir kaltinamųjų teisę turėti advokatą baudžiamajame procese. Konkrečiai kalbant, pagal šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalį valstybės narės turi užtikrinti, kad ši teisė būtų suteikta tokiu laiku ir būdu, kad įtariamieji ir kaltinamieji turėtų galėtų praktiškai ir veiksmingai pasinaudoti teise į gynybą.
- 104 Be to, kaip iš esmės matyti iš minėtos direktyvos 12 konstatuojamosios dalies, ja siekiama skatinti taikyti, be kita ko, Chartijos 47 straipsnio antroje pastraipoje įtvirtintą teisę gauti teisinę pagalbą, būti ginamam ir atstovaujamam, taip pat tos Chartijos 48 straipsnio 2 dalyje garantuojamą teisę į gynybą.
- 105 Kaip teigiama Su pagrindinių teisių chartija susijusiuose išaiškinimuose (OL C 303, 2007, p. 17), minėta 48 straipsnio 2 dalis atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 3 dalį ir, kaip numatyta Chartijos 52 straipsnio 3 dalyje, jų esmė ir taikymo sritis yra tokios pačios.
- 106 Vis dėlto iš Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijos iš esmės matyti, kad nors minėtoje 6 straipsnio 3 dalyje numatyta teisė turėti advokatą reiškia, kad atitinkamą asmenį gali ginti jo paties pasirinktas advokatas, tokia galimybė nėra absoliuti (šiuo klausimu žr. 1992 m. rugsėjo 29 d. EŽTT sprendimo *Croissant prieš Vokietiją*, CE:ECHR:1992:0925JUD001361188, 29 punktą ir 2003 m. sausio 14 d. EŽTT sprendimo *Lagerblom prieš Švediją*, CE:ECHR:2003:0114JUD002689195, 54 punktą). Taigi ji gali būti kažkiek apribota, jei tokie apribojimai numatyti pagal įstatymą, atitinka bendrojo intereso tikslą ir yra proporcingi tam tikslui.
- 107 Nagrinėjamu atveju iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamomis nacionalinės teisės normomis siekiama užtikrinti kaltinamųjų teisę į veiksmingą gynybą.
- 108 Atkreiptinas dėmesys, kad šis tikslas, visiškai atitinkantis Direktyvos 2013/48 3 straipsnio 1 dalyje siekiamą tikslą, yra teisėtas ir kad šis reglamentavimas jam proporcingas.

- 109 Šiuo klausimu iš tikrųjų reikia pažymėti, kad advokato interesų konflikto nebuvimas yra būtina sąlyga siekiant užtikrinti teisės į gynybą veiksmingumą. Kaip generalinis advokatas pažymėjo savo išvados 110 punkte, vienas ir tas pats advokatas negali vienoje byloje visapusiškai ir veiksmingai ginti du kaltinamuosius, turinčius skirtingų interesų, ypač jei vienas kaltinamasis teikia parodymus, kurie gali būti panaudoti apkaltinant kitą jų nepatvirtinusį kaltinamąjį.
- 110 Šiomis aplinkybėmis atrodo, kad advokato nušalinimas ir jo pakeitimas dviem kitais kaltinamųjų įgaliotais arba teismo iniciatyva paskirtais advokatais gali užtikrinti teisės į gynybą ir teisės turėti advokatą veiksmingumą.
- 111 Taigi į ketvirtąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 2013/48 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, jog, pirma, jai neprieštarauja nacionalinės teisės normos, pagal kurias nacionalinis teismas turi nušalinti dviejų kaltinamųjų įgaliotą advokatą, nors jie to nenori, motyvuodamas tuo, kad vieno asmens interesai prieštarauja kito asmens interesams, ir, antra, šiam teismui nedraudžiama leisti minėtiems asmenims įgalioti kitą advokatą arba prireikus pačiam savo iniciatyva paskirti du advokatus vietoje pirmojo advokato.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 112 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

1. SESV 325 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad jai prieštarauja nacionalinės teisės normos, reglamentuojančios tokią baudžiamosios bylos nutraukimo procedūrą, kaip numatyta *Nakazatello protsesualen kodeks* (Baudžiamąjo proceso kodeksas) 368 ir 369 straipsniuose, jei tokios teisės normos taikomos bylose, iškeltose dėl Sąjungos finansiniams interesams muitų srityje kenkiančio sunkaus sukčiavimo arba kitos sunkios neteisėtos veikos. Nacionalinis teismas turi užtikrinti visišką SESV 325 straipsnio 1 dalies veikimą, prireikus netaikydamas minėtų teisės normų, bet užtikrindamas, kad bus paisoma kaltinamųjų pagrindinių teisių.
2. 2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2012/13/ES dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese 6 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama taip, jog pagal ją nedraudžiama teikti gynybos atstovams išsamios informacijos apie kaltinimus tada, kai teismui jau yra pateiktas kaltinamasis aktas, bet jis dar nepradėjo nagrinėti kaltinimų iš esmės ir jame faktiškai neprasidėjo teisminiai ginčai; arba prasidėjus šiems ginčams, bet dar neprasidėjus pasitarimo etapui, jei taip pateikta informacija vėliau buvo pakeista, o teismas ėmėsi visų priemonių, reikalingų užtikrinant teisės į gynybą paisymą ir teisingą bylos nagrinėjimą.

Šios direktyvos 7 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama taip, kad nacionalinis teismas turi įsitikinti, kad gynybos atstovams iš tikrųjų suteikta galimybė susipažinti su bylos medžiaga; tokia galimybė susipažinti prireikus gali būti suteikta tada, kai teismui jau yra pateiktas kaltinamasis aktas, bet jis dar nepradėjo nagrinėti kaltinimų iš esmės ir jame faktiškai neprasidėjo teisminiai ginčai; arba prasidėjus šiems ginčams, bet dar neprasidėjus pasitarimo etapui, jei nagrinėjant bylą pateikta naujų įrodymų, o teismas ėmėsi visų priemonių, reikalingų užtikrinant teisės į gynybą paisymą ir teisingą bylos nagrinėjimą.

3. 2013 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/48/ES dėl teisės turėti advokatą vykstant baudžiamajam procesui ir Europos arešto orderio vykdymo procedūroms ir dėl teisės reikalauti, kad po laisvės atėmimo būtų informuota trečioji šalis, ir teisės susisiekti su trečiaisiais asmenimis ir konsulinėmis įstaigomis laisvės atėmimo metu 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, jog, pirma, jai neprieštarauja nacionalinės teisės normos, pagal kurias nacionalinis teismas turi nušalinti dviejų kaltinamųjų įgaliotą advokatą, nors jie to nenori, motyvuodamas tuo, kad vieno asmens interesai prieštarauja kito asmens interesams, ir, antra, šiam teismui nedraudžiama leisti minėtiems asmenims įgalioti kitą advokatą arba prireikus pačiam savo iniciatyva paskirti du advokatus vietoje pirmojo advokato.

Parašai.